

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Μεταδιδακτορική έρευνα

Η Ελλάδα και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας:

Από την σύναψη διπλωματικών σχέσεων μέχρι την επίσκεψη

Καραμανλή στο Πεκίνο, 1972-1979

Yue Wu

Εισαγωγικά

Μετά από τέσσερα χρόνια εμφυλίου πολέμου, το κομμουνιστικό κράτος ιδρύθηκε στην Κίνα το 1949. Η Ελλάδα, μαζί με τις περισσότερες δυτικές χώρες, δεν αναγνώρισε την νέα Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, ενώ συνέχισε να διατηρεί διπλωματικές σχέσεις με την Εθνικιστική Κίνα στην Ταϊβάν. Στις επόμενες σχεδόν δυο δεκαετίες, οι ελληνικές πολιτικές απέναντι στην Λαϊκή Κίνα ήταν κυρίως αρνητικές ακόμα και εχθρικές, επηρεασμένες βαθιά από το κλίμα του Ψυχρού Πολέμου. Στο επίπεδο της ελληνικής κοινής γνώμης, οι προδιαθέσεις για την κομμουνιστική Κίνα διαχωρίστηκαν σε δυο κατευθύνσεις: οι αριστεροί/κεντροαριστεροί Έλληνες έβλεπαν την Κίνα ως ένα ιδανικό

σοσιαλιστικό μοντέλο, ενώ οι υπόλοιποι (οι φιλελεύθεροι/κεντρώοι/κεντροδεξιό)κράταγαν μια σκεπτική και κριτική στάση στα «σοσιαλιστικά πειράματα» της Νέας Κίνας.¹

Το 1966, Ο Μάο Τσέ Τούγκ ξεκίνησε την Πολιτιστική Επανάσταση η οποία κατέστρεψε την λειτουργία του κρατικού μηχανισμού για τα επόμενα δέκα χρόνια. Την ίδια περίπου χρονική περίοδο, η Ελλάδα βρισκόταν σε πολιτική αναταραχή μετά από τα Ιουλιανά ενώ ακολούθησε η επταετία της ακροδεξιής δικτατορίας. Η σύναψη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών, όμως, πραγματοποιήθηκε σε αυτήν την χρονική περίοδο όπου και οι δυο χώρες βρισκόταν σε μη-κανονική πολιτική κατάσταση. Μετά από την καθιέρωση των επίσημων σχέσεων, οι διμερείς επικοινωνίες αναπτύσσονταν καλά σε διάφορους τομείς, ιδιαίτερα μετά από τις μεταπολιτεύσεις και στις δυο χώρες, με συνέπεια την επίσημη επίσκεψη του Έλληνα Πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή στο Πεκίνο το 1979.

Η παρούσα μεταδιδακτορική έρευνα μελετάει το ιστορικό πλαίσιο της σύναψης των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας Κίνας και την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων, τα συμφραζόμενα και την εξέλιξη της επίσκεψης Καραμανλή καθώς και τις απόψεις της κοινής γνώμης για τις σινο-ελληνικές σχέσεις. Τα ερωτήματα που τέθηκαν είναι τα παρακάτω: Ποια ήταν η στάση των δυο πλευρών για το άλλο μέρος πριν την σύναψη και πώς αποκαταστάθηκαν οι διπλωματικές τους σχέσεις αφού βρισκόταν σε εντελώς αντίθετα στρατόπεδα; Μετά την σύναψη των διπλωματικών σχέσεων, πώς βελτιώνονταν οι σχέσεις τους; Τα διαφορετικά πολιτικά συστήματα αποτέλεσαν εμπόδιο στην ανάπτυξη της διμερούς συνεργασίας; Πώς πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη Καραμανλή στο Πεκίνο; Ποια θέματα συζητήθηκαν στις συνομιλίες κορυφής κατά την διαμονή του Καραμανλή στην Κίνα; Ποια ήταν τα αποτελέσματα των διμερών επικοινωνιών στην δεκαετία του 1970; Και τέλος, πώς διαμορφώθηκε η κοινή γνώμη για τις σινο-ελληνικές σχέσεις σε αυτήν την χρονική περίοδο;

¹Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή: Yue Wu, *Η Ελλάδα και η Κίνα: Προδιαθέσεις και πολιτικές, 1946-1966*, Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών, 2013-2014.

Η διάρκεια της έρευνας εκτείνεται από τον Νοέμβριο του 2014 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2018 υπό την εποπτεία του καθηγητή κ. Ευάνθη Χατζηβασιλείου. Είναι η συνέχεια της διδακτορικής έρευνας της ερευνήτριας, με θέμα «*Η Ελλάδα και η Κίνα: προδιαθέσεις και πολιτικές, 1946-1966*», και αποτελεί μέρος της μελέτης περί των σινο-ελληνικών σχέσεων από το 1946 έως και σήμερα. Οι πηγές στις οποίες στηρίχθηκε η μεταδιδακτορική έρευνα συμπεριλαμβάνουν το επίσημο αρχείο, τις εφημερίδες και τις συνεντεύξεις. Το Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας μετά από το 1967 δεν έχει δημοσιοποιηθεί. Στο Αρχείο του Κωνσταντίνου Καραμανλή βρέθηκε ο ενημερωτικός φάκελος που παραδόθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών στον Πρωθυπουργό Καραμανλή πριν την επίσκεψή του στο Πεκίνο και προσφέρει πλούσιο υλικό για την μελέτη της ελληνικής επίσημης στάσης προς την Κίνα τις δεκαετίες 1960 και 1970. Ο φάκελος αυτός μαζί με τις αρχειακές συλλογές του Κωνσταντίνου Καραμανλή αποτελούν τις κύριες επίσημες πηγές για το ταξίδι του Καραμανλή στην Κίνα. Το διπλωματικό αρχείο από την Κίνα δεν είναι δημόσιο και συνεπώς η κινέζικη επίσημη στάση προς την Ελλάδα μελετήθηκε κυρίως από το επίσημο έντυπο του ΚΚ της Κίνας την εφημερίδα *Λαϊκή Ημερησία*, η οποία επίσης κατέγραψε τα περισσότερα γεγονότα των σινο-ελληνικών δεσμών στην δεκαετία του 1970. Ωστόσο, λόγω του μικρού αριθμού κειμένων για την Ελλάδα στην *Λαϊκή Ημερησία* από το 1967 μέχρι το 1972, η κινέζικη στάση για την ελληνική Χούντα είναι ακόμα σε γενικές γραμμές ασαφής. Οι τρεις ελληνικές εφημερίδες που επιλέχθηκαν για την παρούσα μελέτη είναι η *Καθημερινή*, η *Αυγή* και το *Βήμα*. Οι πρώτες δυο δεν κυκλοφορούσαν κατά τη διάρκεια της επταετίας, ενώ το *Βήμα* κυκλοφορούσε λογοκρινόμενο. Οι ελληνικές εφημερίδες που συμπλήρωσαν τα ιστορικά στοιχεία για την έρευνα δείχνουν όχι μόνο την ελληνική κοινή γνώμη αλλά και την έμμεση στάση της Χούντας όσον αφορά τις σινο-ελληνικές σχέσεις. Κατά την διάρκεια της έρευνας πραγματοποιήθηκαν και συνεντεύξεις. Οι δυο Έλληνες διπλωμάτες οι οποίοι στις συνεντεύξεις ζήτησαν να μη κατονομαστούν είχαν συμμετάσχει στη διαχείριση των ελληνοκινεζικών σχέσεων και ένας από αυτούς ήταν εμπειρογνώμονας στην διαδικασία της σύναψης διπλωματικών

σχέσεων Ελλάδας Κίνας. Από κινεζικής πλευράς, έδωσε συνέντευξη ο κύριος ΛίΤσενγκούι. Ο Λί ήταν ένας από τους πρώτους Κινέζους φοιτητές που έστειλε η Κίνα στην Αλβανία για ελληνικές σπουδές το 1964, και από το 1979 ήταν ο απεσταλμένος δημοσιογράφος του Ειδησεογραφικού Πρακτορείου ΣίνΧούα στην Αθήνα.

1. Το ιστορικό φόντο της σύναψης διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας Κίνας

Λόγω της έλλειψης του δημόσιου διπλωματικού αρχείου, η στάση της Χούντας για την Πολιτιστική Επανάσταση της Κίνας είναι ασαφής. Ωστόσο, στον ενημερωτικό φάκελο που παράδωσε το Υπουργείο Εξωτερικών στον Πρωθυπουργό Καραμανλή πριν από την επίσημη του επίσκεψη στο Πεκίνο το 1979, αναφέρεται πως η ουσία της Πολιτιστικής Επανάστασης είναι μια «πάλη για την εξουσία μεταξύ μίας φούχτας ανθρώπων» από το ανώτερο στρώμα των στελεχών του ΚΚ της Κίνας.² Παρόμοια άποψη μοιράζονται και οι ελληνικές εφημερίδες πριν την επιβολή της δικτατορίας. Η *Καθημερινή* έβλεπε την Πολιτιστική Επανάσταση όχι μόνο ως μια πάλη εξουσίας, αλλά και ως μια επιλογή ανάμεσα στον καπιταλιστικό και τον σοσιαλιστικό δρόμο όσον αφορά στην ανάπτυξη της Κίνας.³ Το *Βήμα* στην επταετία μετέφερε αόρατα την κινεζική αναταραχή, περιγράφοντας την Πολιτιστική Επανάσταση ως έναν «εμφύλιο πόλεμο» ανάμεσα στον λαό και στους ακραίους αριστερούς.⁴ Όσο αφορά την αριστερή κοινή γνώμη, παρόλο που αρκετοί αριστεροί Έλληνες προσπαθούσαν να διατηρούν μια φιλική και αντικειμενική στάση για τις ακραίες αλλαγές στην Κίνα, η στάση της *Αυγής* πλησίαζε το ΚΚΣΕ, κρίνοντας την Πολιτιστική Επανάσταση «αναθεωρητική».⁵

Οι ανησυχητικές αναφορές για την Κίνα, όμως, σταδιακά μειώνονταν στις αρχές της

²Επίσημος Επισκέψις Πρωθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή εις Κίναν 12-16 Νοεμβρίου 1979, Ενημερωτικός Φάκελος Α: Κίνα, Ιστορικό Αρχείο, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής, Αθήνα.

³Ίωσηφ Άλσοπ, *Η Κίνα εις συνεχή αναταραχή*, Η *Καθημερινή*, 5.7.1966, σελίδα 5.

⁴Λα Ντάνυ, *Το Λυκόφως του Μάο*, το *Βήμα*, 6.8.1967, σελίδα 1.

⁵Σειρά άρθρων: Ζαν-Εμίλ Βιντάλ, *Πού πηγαίνει η Κίνα*, 16-27.10.1966, Η *Αυγή*.

δεκαετίας του 1970 όπου η ελληνική κοινή γνώμη γενικά θεωρούσε ότι η Πολιτιστική Επανάσταση, τουλάχιστον στο αποκορύφωμά της, είχε περάσει (ενώ κατά την επίσημη ανακοίνωση του Πεκίνου, η Πολιτιστική Επανάσταση συνεχίστηκε μέχρι και το 1976). Την ίδια χρονική περίοδο, η πρόταση για την σύναψη των σινο-ελληνικών διπλωματικών σχέσεων ακούγεται όλο και πιο πειστική. Στην πραγματικότητα, ενώ οι δυο χώρες ανήκαν σε δυο εχθρικά στρατόπεδα, ο ελληνικός εμπορικός στόλος δεν είχε σταματήσει να παρέχει τις υπηρεσίες του προς τους Κινέζους πελάτες τους από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 μέχρι και την δεκαετία του 1970, και παρέμενε ο μεγαλύτερος ξένος στόλος (85%) στα κινέζικα ύδατα εκείνη την εποχή.⁶ Πέρα από τις προτάσεις για σινο-ελληνικές οικονομικές επαφές, στην δεκαετία του 1960 αρκετοί Έλληνες διπλωμάτες πρότειναν την πολιτική αναγνώριση της κομμουνιστικής Κίνας, με απώτερο σκοπό να δεσμεύσουν την «φιλοδοξία» της τελευταίας.⁷ Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, οι περισσότεροι Έλληνες διπλωμάτες, όπως και πολλοί δυτικοί τους συνάδελφοι, ήταν πια υπέρ της αναγνώρισης της Κίνας. Υπήρχε βέβαια άλλο ένα σημαντικό στοιχείο που έσπρωξε την διπλωματική αναγνώριση του Πεκίνου: το NATO είχε δώσει ανεπίσημα στις αντιπροσωπείες των μελών του το πράσινο φως για την αναγνώριση της κομμουνιστικής Κίνας.⁸

Από κινεζικής πλευράς, η ηγεσία του Πεκίνου το 1969 διατύπωνε ότι η σινο-σοβιετική διαμάχη ήταν πιο σοβαρή από την σινο-αμερικανική αντίθεση, συμπεραίνοντας ότι η κινέζικη διπλωματία θα μπορέσει να κάνει άνοιγμα προς τις ΗΠΑ και άλλες δυτικές χώρες. Αυτό, μαζί με τις «πρακτικές» προσαρμογές του Νίξον στην πολιτική του απέναντι στην Κίνα στο ίδιο χρονικό διάστημα, οδήγησαν τις σινο-αμερικάνικες σχέσεις να ξεπαγώσουν από το 1970. Τον Ιούλιο του 1971 ο Κίσινγκερ επιστέφθηκε το Πεκίνο, και τον Οκτώβριο η αντιπροσωπεία του Πεκίνου αντικατέστησε την θέση της

⁶ Συνέντευξη του Λί Τσενγκούι (李成贵), 1.2.2018 με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Ανδρέας Γ. Λαϊμός, *Η ναυτιλία μας και η Κίνα*, το *Βήμα*, 13.5.1973, σελίδα 14. Ν. Σίμος, *Οι άγνωστοι δεσμοί Ελλάδος και Κίνας*, η *Καθημερινή*, 13.10.1974, σελίδα 13.

⁷ Σημείωμα, 10.7.1963, φάκελος 1963/11. Μπίτσιος (Νέα Υόρκη) προς Υπουργείο Εξωτερικών, 26/9/1963, φάκελος 1963/11/3. Βαρσάμη (Νέο Δελχί) προς Υπουργείο Εξωτερικών, 25.1.1965, φάκελος 1965/80/4. ΔΙΑΥΕ.

⁸ Συνεντεύξεις με δυο Έλληνες διπλωμάτες οι οποίοι ζήτησαν να μη κατονομαστούν, 10-11.3.2017, Αθήνα.

Ταϊβάν στον ΟΗΕ. Τον Φεβρουάριο της επόμενης χρονιάς, πραγματοποιήθηκε η επίσημη επίσκεψη του Νίξον στην Κίνα.⁹ Όσον αφορά τις χώρες στην ανατολική πλευρά του Ατλαντικού, η Λαϊκή Κίνα από το 1970 μέχρι τον Μάιο του 1972 αποκατέστησε μαζικά τις διπλωματικές της σχέσεις με συνολικά επτά ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένων Ιταλίας και Αγγλίας (η τελευταία εν μέρει αναγνώρισε την Λαϊκή Κίνα το 1950), η Δυτική Γερμανία επίσης ξεκίνησε τις διπλωματικές επαφές με το Πεκίνο εκείνη την εποχή, και η Γαλλία αναγνώρισε την Κίνα ήδη από το 1964.

Συνοπτικά, η σύναψη των σινο-ελληνικών σχέσεων τον Ιούνιο του 1972 ήταν βασισμένη κυρίως στις ευρύτερες αλλαγές των σχέσεων Κίνας-Δύσης που ξεκίνησαν στην αρχή της δεκαετίας του 1970, αλλά είχαν στην βάση τους και τις πρακτικότερες και ανοιχτότερες στάσεις των Ελλήνων απέναντι στην κομμουνιστική Κίνα. Η σύναψη διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας και Κίνας αποτέλεσε ένα μέρος του κύματος αναγνωρίσεων της Κίνας από τις δυτικές χώρες εκείνα τα χρόνια, και πραγματοποιήθηκε αφού οι περισσότερες κύριες ευρωπαϊκές χώρες ανέλαβαν δράση, που κατέδειξε και την προσεχτική στάση της Χούντας σε αυτό το ζήτημα.

2. Η σύναψη των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας Κίνας και οι ανάπτυξη των διμερών σχέσεων 1972-1979

Τον Νοέμβριο του 1971, οι διπλωμάτες της Ελλάδας και της Κίνας στην Αλβανία άρχισαν τις επαφές για την προετοιμασία της σύναψης διπλωματικών σχέσεων. Στις 5 Ιουνίου του 1972, ο Έλληνας πρέσβης Δένης Καραγιάννης και ο Κινέζος συνάδελφος του ο Λίου Τζενχουά (刘振华) υπέγραψαν στα Τίρανα το κοινό ανακοινωθέν της σύναψης των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δυο χώρων. Στο κοινό ανακοινωθέν τονίστηκε ότι η Ταϊβάν είναι μέρος της Κίνας και η ελληνική κυβέρνηση «έχει σημειώσει» αυτήν την

⁹Τάο Γουέντζαο (επιμ.), *Η Ιστορία των σινο-αμερικανικών σχέσεων*, τόμος Β, 1949-1972, Σανγκάη: Λαϊκός εκδοτικός Οίκος, 2016, σελίδα 274-238, (《中美关系史》(修订本) 第二卷 1949-1972, 陶文钊主编, 第 274-238 页, 上海人民出版社 2016 年).

στάση του Πεκίνου. Το Νοέμβριο, οι δυο πλευρές άνοιξαν τις πρεσβείες τους στην πρωτεύουσα του άλλου μέρους, και η ελληνική πρεσβεία στην Ταϊπέι έκλεισε τον ίδιο μήνα. Την άνοιξη του 1973, ο πρώτος Κινέζος πρέσβης στην Ελλάδα ο ΤσούΜποπίνγκ(周伯萍) και ο πρώτος Έλληνας πρέσβης στην Κίνα ο Νικόλαος Καταπόδης έφτασαν στις θέσεις τους διαδοχικά. Έτσι άνοιξε μία καινούργια σελίδα των σινο-ελληνικών σχέσεων.

Η ελληνική στρατιωτική κυβέρνηση ανακοίνωσε ήσυχα και απαρατήρητα αυτό το γεγονός. Στο *Βήμα* βρέθηκαν μόνο σύντομα νέα την 21η Μαΐου του 1972 ότι πρόκειται η Ελλάδα να αναγνωρίσει την Λαϊκή Κίνα,¹⁰ και τον επόμενο μήνα όταν οι διπλωματικές σχέσεις αποκαταστάθηκαν δεν βρέθηκε καν η δημοσίευση στην ίδια εφημερίδα. Μια πιθανή εξήγηση είναι ότι η ελληνική δικτατορία δεν μπόρεσε να δικαιολογήσει καλά στην προπαγάνδα της το γιατί αποκατέστησε διπλωματικές σχέσεις με ένα κράτος εντελώς αντίθετο στην δική της ιδεολογία. Στην Κίνα, ωστόσο, το νούμερο ένα δημοσιογραφικό όργανο της κινέζικης κυβέρνησης εφημερίδα *Λαϊκή Ημερησία* (人民日报), δημοσίευσε στην πρώτη σελίδα το ολόκληρο κοινό ανακοινωθέν την δεύτερη μέρα της υπογραφής του. Στις 7 Ιουνίου, το κύριο άρθρο με τον τίτλο *Χαιρετίζουμε την σύναψη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ της χώρας μας και της Ελλάδος* δημοσιεύθηκε πάλι στην πρώτη σελίδα, υπογραμμίζοντας ότι η Κίνα «ισχυρίζεται ότι όλες οι χώρες, μεγάλες ή μικρές, είναι ίσες. Είμαστε αποφασιστικά αντίθετοι στις μεγάλες χώρες που εκφοβίζουν τις μικρές χώρες, και στις ισχυρές χώρες που εκφοβίζουν τις αδύνατες. Ανεξάρτητα από τα διαφορετικά κοινωνικά συστήματα, όλες οι χώρες πρέπει να ασχοληθούν με τις διμερείς σχέσεις με βάση στις αρχές όπως ο αμοιβαίος σεβασμός της κυριαρχίας...»¹¹

Οι διμερείς επικοινωνίες ξεκίνησαν αμέσως μετά από την καθιέρωση των διπλωματικών σχέσεων. Από τον Ιούνιο του 1972 μέχρι την επίσημη επίσκεψη του Καραμανλή στο Πεκίνο, οι επικοινωνίες σε επίσημο επίπεδο ήταν σχετικά ενεργές. Η πρώτη επίσημη

¹⁰Το *Βήμα*, 21.5.1972, σελίδα 16.

¹¹*Χαιρετίζουμε την σύναψη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ της χώρας μας και της Ελλάδος*, η *Λαϊκή Ημερησία*, 7.6.1972, σελίδα 1, (社论《欢迎我国与希腊建交》, 人民日报, 1972年6月7日, 第1版).

ελληνική επίσκεψη στην Κίνα ήταν του αντιπρόεδρου της ελληνικής κυβέρνησης Νικόλαου Μακαρέζου (20-26 Μαΐου του 1973) μετά από πρόσκληση του Πεκίνου. Ως η πρώτη αντιπροσωπεία της ελληνικής κυβέρνησης στην Κίνα, η αποστολή Μακαρέζου πραγματοποίησε διμερείς συνομιλίες υψηλού επιπέδου για πρώτη φορά στην ιστορία, και επιβεβαίωσε τις βασικές προϋποθέσεις για τις μελλοντικές συνεργασίες μεταξύ των δυο χωρών. Ο άμεσος σκοπός της αποστολής, όπως είπε ο Μακαρέζος στην Κίνα, ήταν εμπορικός. Αυτό πραγματοποιήθηκε με τις υπογραφές τριών συμφωνιών: της Συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών, της Συμφωνίας εμπορίου και πληρωμών, και της Ναυτιλιακής Συμφωνίας, οι οποίες «δυνάμωσαν την φιλία των δυο χωρών, και άνοιξαν τον δρόμο για την περαιτέρω ανάπτυξη των διμερών δεσμών».¹² Η έμφαση για την οικονομική σημασία της αποστολής Μακαρέζου δείχνει την επιθυμία της Χούντας να αποφύγει τις αναφορές ευαίσθητων πολιτικών διαφορών μεταξύ των δυο κρατών.

Πέντε χρόνια μετά από την αποστολή Μακαρέζου, ο Κινέζος Υπουργός Εξωτερικών Χουάγκ Χουά (黄华) ήταν το πρώτο μέλος της κινέζικης κυβέρνησης που επισκέφθηκε την Αθήνα (21-24 Σεπτεμβρίου του 1978), μετά από πρόσκληση του Έλληνα συνάδελφου του Γ. Ράλλη. Ο Χουάγκ συνάντησε τον Πρόεδρο Κωνσταντίνο Τσάτσο και τον Πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή. Ο κύριος στόχος της αποστολής Χουάγκ ήταν η υπογραφή της sino-ελληνικής πολιτιστικής συμφωνίας, αλλά και να συζητήσει μαζί με τους Έλληνες ηγέτες θέματα κοινού ενδιαφέροντος, δηλαδή τις ελληνικές θέσεις στο Κυπριακό, τις ελληνοτουρκικές διαφορές, τις σχέσεις της Ελλάδος με τις χώρες της Βαλκανικής και της Ανατολικής Μεσογείου καθώς και για την προσεχή ένταξη της Ελλάδος στην ΕΟΚ. Όπως ισχυρίζονταν και από τις δυο πλευρές, το αποτέλεσμα των συνομιλιών ήταν «ικανοποιητικό». Κατά την παραμονή του Κινέζου Υπουργού Εξωτερικών στην Ελλάδα, απευθύνθηκε επίσημη πρόσκληση στον Καραμανλή να επισκεφθεί το Πεκίνο. Συμπερασματικά, η επίσκεψη αυτή είναι κατάλληλο να χαρακτηριστεί ως «ο πρόλογος» της επίσκεψης του Καραμανλή αργότερα το 1979.

¹² Η *Λαϊκή Ημερησία*, 24.5.1973, σελίδα 1, (人民日报 1973 年 5 月 24 日, 第一版).

Στον εμπορικό τομέα, η ολοκλήρωση των διμερών συμφωνιών ως η βάση της οικονομικής συνεργασίας συνεχίστηκε αυτήν την χρονική περίοδο. Η συμφωνία καταχώρισης εμπορικών σημάτων υπογράφηκε στο Πεκίνο τον Απρίλιο του 1975, και οι προηγούμενες τρεις συμφωνίες της αποστολής Μακαρέζου επίσης συμπληρώθηκαν και τροποποιήθηκαν από την Επιτροπή Εμπορίου Ελλάδας Κίνας που ξεκίνησε τη λειτουργία της τον Ιούνιο του 1976. Για τη πρώτη φορά στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, εμφανίστηκε περίπτερο της Λαϊκής Κίνας το 1976, και δυο χρόνια μετά οι Έλληνες επιχειρηματίες πήραν μέρος στην Έκθεση Εισαγωγών και Εξαγωγών στην Καντώνα της Κίνας. Το 1978 και το 1979, οι Υπουργοί Εμπορίου των δύο χωρών αντάλασαν επισκέψεις -- γεγονός που έδειξε τις επιθυμίες και προσπάθειες των δύο πλευρών για μεγαλύτερο διμερές εμπόριο.

Η αμοιβαία γνωριμία και η φιλία των δυο λαών επίσης βάθυναν στην δεκαετία του 1970 λόγω των αυξημένων πολιτιστικών και αθλητικών επικοινωνιών. Οι κινέζικες ταινίες προβλήθηκαν στα Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (1973, 1974), οι ηθοποιοί από τις δυο έδωσαν παραστάσεις κλασικών θεάτρων στις σκηνές της Αθήνας και του Πεκίνου (1979), και ο Κινέζος Ακροβατικός Θίασος περιόδευσε στην Ελλάδα (1978). Ως επέκταση της γνωστής Διπλωματίας Πινγκ Πονγκ της Κίνας, η κινέζικη Εθνική Ομάδα ΠίνγκΠονγκ επισκέφθηκε την Ελλάδα, και στα επόμενα χρόνια οι αθλητικές ομάδες των δυο χωρών όχι μόνο συναντήθηκαν στους διεθνείς αγώνες αλλά μερικές από αυτές επισκέφθηκαν την άλλη χώρα για φιλικούς αγώνες.

Μια επιπλέον απόδειξη της βελτιωμένης σχέσης Ελλάδας Κίνας ήταν οι αλλαγές στις εφημερίδες των δυο χωρών. Ένα χρόνο πριν την υπογραφή του σινο-ελληνικού κοινού ανακοινωθέντος (6.1971 - 6.1972), στην *Λαϊκή Ημερησία* δημοσιεύθηκε μόνο ένα άρθρο για την Ελλάδα, ενώ την επόμενη χρονιά (6.1972-6.1973) ο αριθμός αυξήθηκε στα 20. Στα επόμενα χρόνια, τα κείμενα για την Ελλάδα καλύπτουν όχι μόνο τους σινο-ελληνικούς δεσμούς, αλλά και τις εγχώριες καταστάσεις και την εξωτερική πολιτική της

Ελλάδας.

Στις ελληνικές εφημερίδες, δεν υπήρχε συσχέτιση ανάμεσα στον αριθμό άρθρων και στην καθιέρωση των σινο-ελληνικών σχέσεων. Στα περιεχόμενα των κειμένων, όμως, τα «θετικά» σχόλια αυξάνονται μετά την καθιέρωση των διμερών σχέσεων. Το *Βήμα* το 1972 δημοσίευσε μερικά κείμενα για το Μάο «τον ποιητή» (και όχι τον τύραννο, που ήταν η εικόνα του στην περίοδο της Πολιτιστικής Επανάστασης), την ανάκτηση ελευθερίας λειτουργίας κινέζικων πανεπιστημίων, και γενικότερα την «ώρα της ευημερίας» στην Κίνα.¹³ Από την επανέκδοση της *Καθημερινής* το 1974, η δεξιά εφημερίδα δεν άλλαξε γενικά την σκεπτική στάση για την Λαϊκή Κίνα, αλλά η άνοιξη της κινέζικης διπλωματίας και στην συνέχεια το τέλος της Πολιτιστικής Επανάστασης οδήγησαν σε πολύπλευρη κάλυψη της Κίνας. Επιπλέον, η *Αυγή* μετά την μεταπολίτευση έγινε το όργανο του ΚΚΕ Εσωτερικού, και η στάση της για την Λαϊκή Κίνα έγινε ξανά φιλική ενώ κρατούσε μια προσεχτική αντικειμενική θέση όταν αφορά τις σινο-σοβιετικές διαφορές.

3. Η επίσημη επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού Καραμανλή στην Κίνα το 1979

3.1. Η προετοιμασία πριν την επίσκεψη

Όπως αναφέρθηκε πριν, η άμεση αιτία της επίσκεψης Καραμανλή στο Πεκίνο ήταν η πρόσκληση από το Πεκίνο. Ωστόσο, η πρώτη επίσημη επίσκεψη του Έλληνα Πρωθυπουργού στην Κίνα ήταν βασισμένη σε άλλα ιστορικά στοιχεία. Οι βασικότερες προϋποθέσεις ήταν οι πολιτικές αλλαγές που έγιναν και στις δυο χώρες στα μέσα της δεκαετίας του 70. Η μεταπολίτευση στην Ελλάδα το 1974 και ο τερματισμός της Πολιτιστικής Επανάστασης στην Κίνα το 1976 οδήγησαν αντίστοιχα τις δυο χώρες στην

¹³ *Μάο ο ποιητής*, 3.9.1972, σελίδα 4. *Πώς σπουδάζουν οι φοιτηταί του Μάο*, 10.12.1972, σελίδα 3. *Η Κίνα στην ώρα της ευημερίας*, 4.2.1973, σελίδα 3. Τρία άρθρα από το *Βήμα*.

εφαρμογή πιο ανοιχτών και πρακτικών πολιτικών. Ο Καραμανλής επισκέφθηκε τις τρεις βαλκανικές χώρες του σοσιαλιστικού στρατοπέδου το 1975, και τον προηγούμενο μήνα πριν από το ταξίδι του στην Κίνα, επισκέφθηκε την Σοβιετική Ένωση και άλλες δυο σοσιαλιστικές χώρες στην Ανατολική Ευρώπη. Από την πλευρά της Κίνας, η «δεύτερη γενιά ηγεσίας» μετά τον Μάο επέκτεινε και βάθυνε τις επαφές με τις δυτικές χώρες. Ο Ντένγκ Χσιάο Πίγκ επισκέφθηκε την Ιαπωνία και την Σιγκαπούρη το 1978, και τον Ιανουάριο της επόμενης χρονιάς πραγματοποιήθηκαν η σύναψη sino-αμερικάνικων διπλωματικών σχέσεων και αμέσως μετά η επίσκεψη του Ντένγκ στις ΗΠΑ. Τον Οκτώβριο του 1979 ο ονομαστικά νούμερο ένα ηγέτης της Κίνας ο Χούα Κούο Φένγκ ξεκίνησε το 22ημερών ταξίδι του στην Δυτική Ευρώπη (Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Αγγλία και Ιταλία), που θεωρείται «ένα ορόσημο στην 4000 χρονών ιστορία των sino-ευρωπαϊκών επικοινωνιών»,¹⁴ και επέστρεψε στην Κίνα μόλις πέντε μέρες πριν την άφιξη του Καραμανλή στο Πεκίνο. Άλλος ένας παράγοντας που οδήγησε στην επίσκεψη του Καραμανλή ήταν η υγιής ανάπτυξη δεσμών των δυο χωρών σε πολλούς τομείς, και οι δυο πλευρές είχαν αρκετές επίσημες επαφές για να επικοινωνήσουν τις κοινές/παρόμοιες στάσεις και τα κοινά συμφέροντα σε διεθνή πολιτικά θέματα, γεγονός που διαβεβαίωνε την επιτυχία της συνόδου κορυφής των ηγετών των δυο χωρών.

Όπως είχε αναφερθεί νωρίτερα, το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών παράδωσε έναν ενημερωτικό φάκελο στον Καραμανλή το φθινόπωρο του 1979, που δείχνει την ελληνική επίσημη στάση για την Κίνα πριν το πρωθυπουργικό ταξίδι. Οι πρώτες υπογραμμισμένες πληροφορίες στον φάκελο αφορούν τα πολιτικά της Κίνας, όπως το σύνταγμα της Κίνας, τη σύνθεση της κυβέρνησης, την εσωτερική πολιτική του ΚΚΚ στα 30 χρόνια της κυριαρχίας του, και τα βιογραφικά των Μάο, Ντένγκ και Χούα με λεπτομέρειες. Συμπεριλαμβάνει επίσης γενικές πληροφορίες για την Κίνα (π.χ., την εδαφική έκταση, τον πληθυσμό, τις μειονότητες, την ιστορία, τις θρησκείες της κλπ.) και τα πρόσφατα στοιχεία της εθνικής άμυνας, της γεωργίας, της βιομηχανίας, του διεθνούς εμπορίου,

¹⁴ Flora Lewis, *Hua Guofeng in West Europe Stressed a New Pragmatism*, *the New York Times*, 11.11.1979, σελίδα 2.

και του ναυτιλιακού μεγέθους.

3.2. Η διαδικασία της επίσκεψης Καραμανλή στο Πεκίνο και οι συνομιλίες κορυφής

Ενημερωμένος, ο Κωσταντίνος Καραμανλής έφτασε στο Πεκίνο το μεσημέρι στις 12 Νοεμβρίου του 1979, και ξεκίνησε την πενθήμερη επίσημη του επίσκεψη. Η ελληνική αποστολή αποτελούνται και από τα πρόσωπα του Υπουργείου Εξωτερικών συμπεριλαμβανομένου του Υπουργού Γ. Ράλλη, μαζί με τους εκπροσώπους εφοπλιστών και τεχνικών εταιριών. Η «θερμότατη» υποδοχή των Κινέζων έκανε εντύπωση στην ελληνική αντιπροσωπία μετά από το 16ώρο ταξίδι. Ο Χούα και ο Ντένγκ υποδέχτηκαν τον Καραμανλή στο αεροδρόμιο του Πεκίνου μέσα στην παγωνιά, και η «φιλική ατμόσφαιρα» παρατηρήθηκε παντού -- ακόμα και στους δρόμους της κινέζικης πρωτεύουσας τοποθετήθηκαν οι ελληνικές σημαίες και φιλικά συνθήματα γραμμένα στα ελληνικά. Την ίδια μέρα το βράδυ ήταν το επίσημο δείπνο της υποδοχής που φιλοξενούσε ο Ντένγκ. Στις 13 και 14 Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκαν δυο πολύωρες συνομιλίες Καραμανλή-Ντένγκ, και στις 15 μια συνομιλία με τον Χούα. Εκτός από τις συναντήσεις κορυφής, το πρόγραμμα συμπεριλάμβανε και τις επισκέψεις στην Απαγορευμένη Πόλη, στην Σινικό Τείχος, στην κομμούνια του προαστίου του Πεκίνου, στο εργοστάσιο χειροτεχνίας, κλπ.

Ο κύριος στόχος της επίσκεψης του Καραμανλή ήταν να πραγματοποιηθεί στο ανώτερο δυνατό επίπεδο άμεση ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τα διεθνή γεγονότα (ιδιαίτερα τα ζητήματα που έχουν στενή σχέση με τα ελληνικά ενδιαφέροντα), και οι συνομιλίες Καραμανλής-Ντένγκ καλύπτουν κυρίως τα πολιτικά θέματα: η ΕΟΚ, οι αντίστοιχες περιφερειακές καταστάσεις, καθώς και η γενική διεθνής κατάσταση.

Για την ηγεσία του Πεκίνου, η σοβιετική «ηγεμονική στάση» ήταν το πιο ανησυχητικό διεθνές ζήτημα στις δεκαετίες του 60 και 70. Από την εποχή του Μάο μέχρι τον Ντένγκ οι Κινέζοι ηγέτες σε διαφορετικές περιστάσεις ισχυρίζονταν ότι ο τρίτος παγκόσμιος

πόλεμος είναι αναπόφευκτος λόγω του σοβιετικού ηγεμονισμού -- μια άποψη που γενικά θεωρείτο υπερβολική στη Δύση. Αυτό επίσης ήταν η βασική διάφορα στις απόψεις των Καραμανλή και Ντένγκ για τα διεθνή γεγονότα. Στις συνομιλίες τους, ο Ντένγκ τόνισε την πιθανότητα πολέμου¹⁵ ενώ ο Καραμανλής πίστευε ότι η μεγαλύτερη σοβιετική απειλή ήταν η υπονομευτική πολιτική.¹⁶

Όσο αφορά τους τρόπους να αντιμετωπιστεί η σοβιετική απειλή, ο Ντένγκ δεν απέκλεισε την χρήση σκληρών μέτρων και ανάφερε τον σινο-βιετναμικό πόλεμο του 1979 ως παράδειγμα.¹⁷ Ο Καραμανλής δεν έκανε σχόλια σχετικά για τον σινο-βιετναμικό πόλεμο αλλά εξήγησε την άποψή του για να λυθεί η διαφορά μεταξύ των δυο στρατοπέδων, η οποία ήταν πιο ήπια και εναρμονισμένη με το κλίμα της διεθνούς ύφεσης που ακόμη κυριαρχούσε στις διεθνείς υποθέσεις. Πίστευε ότι ο ανταγωνισμός εξοπλισμών ήταν το αποτέλεσμα της αμοιβαίας δυσπιστίας και η καλύτερη λύση «είναι η ισορροπία δυνάμεων», δηλαδή «είτε με αύξηση της δυνάμεως των Δυτικών είτε με μείωση της δυνάμεως των Ρώσων»¹⁸-- η δύναμη αναφερμένη εδώ κυρίως ήταν με την εξοπλιστική και στρατιωτική της έννοια. Επιπλέον, για την αντιμετώπιση της υπονομευτικής πολιτικής της Σοβιετικής Ένωσης, ο Καραμανλής πρότεινε ότι «χρειάζεται οργανωμένη προσπάθεια... Πρέπει... [α]φ'ενός να εξοπλιζόμαστε επιδιώκοντας μια ισορροπία δυνάμεων και αφ'ετέρου να προσπαθούμε να προλαμβάνουμε την διείσδυση της Ρωσίας πολιτικώς. Είναι οι δύο τρόποι για να αποφύγουμε επικίνδυνες περιπέτειες στον Κόσμο.»¹⁹

Όπως είπε ο Καραμανλής στον Ντένγκ, οι διάφορες μεταξύ τους ήταν μόνο «στην προσπέλαση και στις εκτιμήσεις», ενώ «στους σκοπούς συμφωνούμε». Οι δυο ηγέτες έφτασαν στο κοινό συμπέρασμα ότι η «ενίσχυση των μικρών χώρων» και γενικότερα η

¹⁵ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο γεγονότα και κείμενα* (στο εξής: *Καραμανλής*), Τόμος 11, *Η Ελλάδα στην Ευρώπη, 1977-1980, περίοδος Β', 1 Ιανουαρίου 1979—15 Μάιου 1980*, σελίδα 293.

¹⁶ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 295.

¹⁷ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 296-302.

¹⁸ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 297.

¹⁹ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 295.

συνεργασία – φυσικά και συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας Ευρώπης και Κίνας – ήταν η καλύτερη λύση για τα διεθνή προβλήματα.²⁰

Η ενοποίηση της Ευρώπης ήταν ένα σημαντικό θέμα στις συζητήσεις. Όπως είχαν προβλέψει οι δυτικοί παρατηρητές,²¹ ο Κινέζος αντιπρόεδρος προειδοποίησε «για άλλη μια φορά» έναν Ευρωπαίο ηγέτη για την «απειλή των Σοβιετικών ηγεμονιστών» στην Ευρώπη.²² Ο Καραμανλής ίσως δεν προέβλεπε κάτι τόσο ανησυχητικό, αλλά δεν δίσταζε να εκφράσει το ενδιαφέρον του για την «αδυναμία της Ευρώπης» και επίσης την προσπάθειά του για την βελτίωσή της κατάστασης. Κατά την γνώμη του Καραμανλή, τα κύρια τρία προβλήματα της Ευρώπης ήταν η έλλειψη ενιαίας πολιτικής, η μειονεκτική θέση στην στρατιωτική δύναμη μπροστά στην σοβιετική απειλή, και το ενεργειακό ζήτημα δηλαδή η εγγύηση του πετρελαίου της Μέσης Ανατολής. Ως συμπέρασμα, ο Ντένγκ έδωσε την ευλογία του στην ΕΟΚ, ιδιαίτερα την ένταξη της Ελλάδας στην τελευταία: «η Δυτική Ευρώπη, μαζί με την Ελλάδα έχουν πολλές δυνατότητες οικονομικοτεχνολογικές και στρατιωτικές... Μια δυνατή και ενωμένη Ευρώπη θα παίξει ισχυρό ρόλο... εμείς εδώ χαίρομε και εκτιμούμε κάθε βήμα προς ενοποίηση της Ευρώπης».²³ Από την ελληνική πλευρά, ο Καραμανλής δήλωσε ότι «σήμερα έχουμε δυο Υπερδυνάμεις. Αν ενωθεί η Ευρώπη και αναπτυχθεί η Κίνα, τότε θα έχουμε μια άλλη ισορροπία, έναν άλλο συσχετισμό δυνάμεων».²⁴

Οι αναλύσεις των περιφερειακών ζητημάτων κατέλαβαν ένα μεγάλο μέρος στις διμερείς συνομιλίες. Επειδή ο Καραμανλής κατά την παραμονή του στο Πεκίνο είχε αναφέρει επανειλημμένως ότι η Ελλάδα είναι «μια μικρή χώρα με περιορισμένο διεθνή ρόλο», ο Ντένγκ του επισήμανε ότι «δεν είστε μικρή χώρα, γιατί η χώρα σας κατέχει πολύ σημαντική θέση»²⁵ -- ιδιαίτερα γεωγραφική. Ο Καραμανλής παρουσίασε την πρόθεση

²⁰ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 297-302.

²¹ Το *Βήμα* 1.11.1979, σελίδα 10.

²² Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 293.

²³ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 293.

²⁴ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 289.

²⁵ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 302.

του για την βαλκανική συνεργασία, και ο Ντένγκ εκτιμούσε ιδιαίτερα την βαλκανική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης. Σχετικά με το Μακεδονικό, ο Ντένγκ αποδέχτηκε ότι δεν ήξερε πριν αυτό το θέμα, και οι πληροφορίες που του έδωσε ο Καραμανλής ήταν «ένα χρήσιμο μάθημα για μένα», επομένως πρότεινε περισσότερο διάλογο μεταξύ Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας για την λύση του Μακεδονικού.²⁶

Άλλο ένα ελληνικό περιφερειακό ζήτημα ήταν το Κυπριακό και οι ελληνο-τουρκικές διαφορές, στο οποίο ο Καραμανλής κατηγορούσε την τουρκική πλευρά για την παραβίαση διεθνών κανόνων και της διεθνούς ηθικής καθώς και την μη-συνεργατική στάση της τουρκικής κυβέρνησης απέναντι στις ελληνικές ειρηνικές προτάσεις στο Κυπριακό ζήτημα. Στο τέλος, ο Έλληνας πρωθυπουργός είπε: «θα παρακαλούσα, κύριε πρόεδρε, να βοηθήσετε. Το θέμα εκκρεμεί και φέτος στον ΟΗΕ.» Ωστόσο ο Ντένγκ στην απάντησή του είπε: «Ενδιαφερόμαστε για την περιοχή αυτή. Αλλά, είμαστε τόσο μακριά και δεν βρισκόμαστε σε θέση να προσφέρουμε κάτι το ουσιαστικό. Γνωρίζετε την στάση μας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, όπου ψηφίζουμε υπέρ της Κύπρου. Στο θέμα αυτό δεν μπορούμε να λέμε περισσότερα, γιατί έχουμε τις ίδιες σχεδόν φιλικές σχέσεις με εσάς και την Τουρκία. Συμβουλεύουμε τους δυο φίλους μας να διαπραγματευθούν, ενώ οι Ρώσοι θέλουν να εκμεταλλευθούν την διαφορά σας».²⁷

Γενικά μιλώντας, οι δυο ηγέτες κατέλεξαν σε συναίνεση στα περισσότερα ζητήματα κοινών ενδιαφερόντων. Η συνομιλία Καραμανλή – Χούα είχε παρόμοιο περιεχόμενο οπότε δεν θα συζητηθεί εδώ. Επιπλέον, κατά την παραμονή της πρωθυπουργικής αποστολής στην Κίνα, οι δυο χώρες συμφώνησαν σε περισσότερες συνεργασίες στον ναυτιλιακό τομέα ενώ υπογράφηκε η συμφωνία επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας από τους Υπουργούς Εξωτερικών των δυο χωρών η οποία θα επιτρέψει στις δυο πλευρές να συνεργαστούν στον τομέα κατασκευής τεχνικών έργων σε τρίτες χώρες. Συμπερασματικά, η επίσκεψη του Καραμανλή στο Πεκίνο πραγματοποίησε τον πολιτικό της στόχο, βάρυνε την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των κορυφαίων ηγετών

²⁶ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 300.

²⁷ Σβολόπουλος, *Καραμανλής*, Τόμος 11, σελίδα 292-293.

των δυο χωρών, και αποτέλεσε το πρώτο ορόσημο στις σινο-ελληνικές σχέσεις.

3.3. Τα σχόλια στις εφημερίδες των δυο χωρών για την επίσκεψη Καραμανλή στην Κίνα

Οι ελληνικές εφημερίδες έγραψαν πολύ θετικά σχόλια για το πρώτο ταξίδι του Έλληνα πρωθυπουργού στην Κίνα. Η *Καθημερινή* υπογράμμισε την «ιδιαίτερα τιμητική και θερμή υποδοχή που επιφύλαξε η ηγεσία της Κίνας στον Έλληνα πρωθυπουργό»,²⁸ ενώ για την κινέζικη στάση απέναντι στο Κυπριακό, η εφημερίδα εξέφρασε σε συγκρατημένο τόνο την απογοήτευσή της για την «σιωπή» των Κινέζων, αλλά ταυτόχρονα δέχτηκε ότι τα σχόλια του Ντένγκ ήταν «φιλικά» και «ενθαρρυντικά», και η ενημέρωση από τον Καραμανλή «για το Κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές διαφορές, ενδέχεται να αποδειχθεί πολύ χρήσιμη στο μέλλον, αφού τα επιχειρήματα της ελληνικής πλευράς...είναι πιθανόν να επηρεάσουν το Πεκίνο κατά τη διαμόρφωση της πολιτικής του στα προβλήματα της Ανατολικής Μεσογείου».²⁹ Το *Βήμα* συμφώνησε με την *Καθημερινή* ότι η επίσκεψη αυτή «δίνει το μέτρο του κύρους της σύγχρονης Ελλάδας στη διεθνή ζωή... [και] συμπληρώνει την ενημέρωση της ελληνικής κυβερνήσεως για το πού βαδίζει ο σημερινός κόσμος – και ... είναι η δυνατότητα της Αθήνας να χαράζει την πορεία που συμφέρει στην Χώρα.. τέλος... δίνει μια νέα ευκαιρία για την προβολή της χώρας μας και, ακόμα για την ενημέρωση της διεθνούς Κοινής Γνώμης στα διάφορα ζητήματα που ενδιαφέρουν την Ελλάδα.»³⁰ Η αριστερή *Αυγή* χαρακτήριζε το ταξίδι Καραμανλή «μια ακόμα έκφραση του πολυδιάστατου της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής», και ταυτόχρονα ως «αποδείξεις της ανεξαρτησίας» που ο Καραμανλής «ευχαρίστως δίνει στους Αμερικανούς»³¹. Η *Αυγή* έβγαλε το συμπέρασμα ότι «η πρώτη αυτή στην ιστορία ελληνοκινεζική συνάντηση κορυφής, αποτέλεσε ένα πολυσήμαντο

²⁸Στάμος Ζούλας, *Η Κίνα αναγνωρίζει τον ρόλο της Ελλάδος στο διεθνές προσκήνιο*, η *Καθημερινή*, 13.11.1979, σελίδα 1.

²⁹Στάμος Ζούλας, *Διαμορφώνεται τώρα η κινεζική πολιτική στα ελληνικά θέματα*, η *Καθημερινή*, 14.11.1979, σελίδα 1.

³⁰Το *Βήμα*, 11.11.1979, σελίδα 1.

³¹Η *Αυγή*, 10.11.1979, σελίδα 1.

γεγονός και για τις δυο χώρες».³²

Από την κινέζικη πλευρά, τα ρεπορτάζ της *Λαϊκής Ημερησίας* για την επίσκεψη Καραμανλή ακολούθησαν την τυπική ρουτίνα σε περιπτώσεις επίσημων επισκέψεων ξένων αρχηγών. Η κινέζικη εφημερίδα συνεχάρητην Ελλάδα για την ένταξη στην ΕΟΚ, και αναφέροντας τα λόγια του Ντένγκ, τόνισε ότι ο Καραμανλής «είναι διακεκριμένος πολιτικός στην Ευρώπη, ο οποίος όχι μόνον ενδιαφέρεται ζωηρά για την προώθηση της ενότητας της Δυτικής Ευρώπης, αλλά εργάζεται επίσης για τη βελτίωση και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και συνεργασίας με τις βαλκανικές και μεσογειακές χώρες και για την επέκταση συμφωνιών μεταξύ Ελλάδος και αραβικών και άλλων χωρών του τρίτου κόσμου, συμβάλλοντας έτσι στην ειρήνη και σταθερότητα σ' αυτή την περιοχή. Η κινεζική Κυβέρνηση και ο λαός βλέπουν αυτές τις προσπάθειες του πρωθυπουργού και της ελληνικής Κυβερνήσεως με συμπάθεια και εκτίμηση.» Τέλος, η επίσκεψη Καραμανλή θεωρείται χωρίς αμφιβολία «ένα σημαντικό κεφάλαιο στο χρονικό των σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών».³³

Συμπέρασμα

Κατά τη δεκαετία του 1970 έλαβαν χώρα τα τρία σημαντικά γεγονότα στις σινο-ελληνικές σχέσεις: η σύναψη των διπλωματικών σχέσεων, το ξεκίνημα ανάπτυξης των διμερών δεσμών σε διαφορετικούς τομείς, και η επίσκεψη Καραμανλή στο Πεκίνο το 1979. Αυτές οι θετικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν λόγω τριών παραγόντων: την εξέλιξη της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης των δυο χωρών, τις αλλαγές σε διεθνή κλίμακα, και την προώθηση των διμερών σχέσεων από διορατικούς ανθρώπους των δύο πλευρών. Οι διαφορές στις ιδεολογικές στάσεις και στα πολιτικά συστήματα δεν αποτέλεσαν πια «το σημάδι στάσης» στις διμερείς επικοινωνίες στη δεκαετία του 1970, αλλά συνέχισαν να εμποδίζουν τους διαλόγους στον πολιτικό τομέα μέχρι την

³² Η *Αυγή*, 16.11.1979, σελίδα 1.

³³ Η *Λαϊκή Ημερησία*, 13.11.1979, σελίδα 1, (人民日报, 1979年11月13日, 第1版).

μεταπολίτευση και στα δυο κράτη τα οποία προσαρμόζονταν και εφάρμοζαν πιο πρακτικές και ανοιχτές εξωτερικές πολιτικές. Η αμοιβαία πολιτική εμπιστοσύνη εκφράστηκε στις συνομιλίες κορυφής στην επίσκεψη Καραμανλή στην Κίνα. Η σινο-ελληνική συνεργασία θα προσφέρει οφέλη και στις δυο πλευρές – συναίνεση στους επίσημους και στην κοινή γνώμη των δυο χωρών μετά από τριάντα χρόνια πολιτικών αντιθέσεων και απουσίας ουσιαστικών επαφών.

Πηγές-Βιβλιογραφία

1. Αρχειακές συλλογές

Αρχείο Κεντρικής Υπηρεσίας, Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών (ΔΙΑΥΕ), Αθήνα.

Ιστορικό Αρχείο, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής, Αθήνα.

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο γεγονότα και κείμενα*, Τόμος 11, *Η Ελλάδα στην Ευρώπη, 1977-1980, περίοδος Β΄, 1 Ιανουαρίου 1979—15 Μαΐου 1980*.

2. Τύπος

Η Καθημερινή

Το Βήμα

Η Αυγή

Η Λαϊκή Ημερησία (《人民日报》)

TheNewYorkTimes

3. Συνεντεύξεις

Συνέντευξη με τον Λί Τσενγκούι (李成贵)

Συνεντεύξεις με δυο Έλληνες διπλωμάτες οι οποίοι ζήτησαν να μη κατονομαστούν

4. Βιβλία και μελέτες

Στα ελληνικά

Αθανασάτου, Γιάννα (επιμ.), *Η δικτατορία, 1967-1974: πολιτικές πρακτικές, ιδεολογικός λόγος, αντίσταση*, (Αθήνα: Καστανιώτης, 1999)

Αλεξάκης, Εμμανουήλ, *Η ελληνική δεξιά: δομή και ιδεολογία της Νέας Δημοκρατίας 1974-1993*, (Αθήνα: Αντ. Ν. Σακκούλας, 2001)

Βαλντέν, Σωτήρης, *Παράταιροι Εταίροι: ελληνική δικτατορία, κομμουνιστικά καθεστώτα και Βαλκάνια, 1967-1974*, (Αθήνα: Πόλις, 2009)

Βαλντέν, Σωτήρης, *Δικτατορία και αντίσταση, 1967-1974: προσωπική μαρτυρία*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2018)

Βαμβάκας, Βασίλης, *Εκλογές και επικοινωνία στη μεταπολίτευση: πολιτικότητα και θέαμα*, (Αθήνα: Σαββάλας, 2006)

Βασιλειάδης, Νικόλαος, Ευαγγελίδης Ε. Δημήτριος, *Από τον Σλαβομακεδονισμό στον Σκοπιανό Μακεδονισμό: η γενεαλογία μιας εθνολογικής λαθροχειρίας*, (Αθήνα: Μπαρμπουνάκη, 2017)

Βερέμης, Θάνος & Γιάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς: η σύγχρονη συνέχεια, από το 1821 μέχρι σήμερα*, Τρίτη έκδοση, (Αθήνα: Καστανιώτης, 2006)

Βούλγαρης, Γιάννης, *Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, 1974-1990: σταθερή δημοκρατία σηματοδεδιμένη από τη μεταπολεμική ιστορία*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2003)

Βούλγαρης, Γιάννης, *Η Ελλάδα από τη μεταπολίτευση στην παγκοσμιοποίηση*, (Αθήνα: Πόλις, 2012)

Γάτος, Γιώργος, *Πολυτεχνείο '73 – Ρεπορτάζ με την ιστορία*, 2 τόμοι, (Αθήνα: Φιλιππότης, 2004)

Γούναρης, Κ. Βασίλης, *Το Μακεδονικό ζήτημα από τον 19^ο έως τον 21^ο αιώνα, ιστοριογραφικές προσεγγίσεις*, (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2010)

Γρηγοριάδης, Νέο., Σολών, *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας 1941-1974 (τρίτος τόμος): δικτατορία 1967-1974*, (Αθήνα: Polaris, 2011)

Clogg, Richard, *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας: 1770-2013*, Δεύτερη έκδοση, (Αθήνα: Κάτοπτρο, 2015)

CloseDavid, *Ελλάδα 1945-2004, πολιτική, κοινωνία, οικονομία*, (Θεσσαλονίκη: Θύραθεν,

2006)

Δαφέρμος, Ολύμπιος, *Από την ελπίδα στην απόγνωση, 1973-2013*, (Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2013)

Διαμαντούρος, Νικηφόρος, *Πολιτισμικός δυισμός και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης*, (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2000)

Ζαούσης, Αλέξανδρος, *Ο εμπαιγμός: 21 Απριλίου 1967 – 24 Ιουλίου 1974*, 2 τόμοι, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997)

ZonDjamila, *Η «εθνοσωτήριος» επανάσταση: ιδεολογία και προπαγάνδα κατά την περίοδο της δικτατορίας στην Ελλάδα, 1967-1974*, (Αθήνα: UniversityStudioPress, 2018)

Ηρακλείδης, Αλέξης, *Το Μακεδονικό Ζήτημα, 1878-2018, από τις εθνικές διεκδικήσεις στις συγκρουσιακές εθνικές ταυτότητες*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2018)

Καλλιβρετάκης, Λεωνίδας, *Δικτατορία και μεταπολίτευση*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2017)

Καλτσώνης, Δημήτρης, *Συνταγματική ιστορία της Ελλάδας, 1821-2001*, (Αθήνα: ΚΨΜ, 2017)

Καλογερόπουλος-Στράτης, Σ. Αριστείδης, *Εθνικές διαδρομές: Γενεύη-Άγκυρα, Παρίσι-Βρυξέλες (Οδοιπορικό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στη μεταπολίτευση)*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2010)

Κάλυβας, Ν. Στάθης, *Καταστροφές και θρίαμβοι: οι 7 κύκλοι της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας*, (Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2015)

Καραμανωλάκης Βαγγέλης, Νικολακόπουλος, Ηλίας, Σακελλαρόπουλος Τάσος, (επιμ.), *Η μεταπολίτευση, '74-'75: στιγμές μιας μεταβίβασης*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2016)

Καραμπελίας, Γιώργος, *Κράτος και κοινωνία στη μεταπολίτευση (1974-1988)*, (Αθήνα: Εξάντας, 1989)

Καργάκος, Ι. Σαράντος, *Το αγκάθι των Σκόπιων: από το Μακεδονικό ζήτημα στην εμπλοκή των Σκόπιων*, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2018)

Κάρτερ Π. Γεώργιος, *«Τα καύσιμα ετέλειωσαν...»: από την πολιτικοποίηση Παπαδοπούλου στην «μεταπολίτευση» Καραμανλή 1972-1974*, (Αθήνα: Πελάσγος, 2011)

Καρτάκης, Ελευθέριος, *Ο Καραμανλής της μεταπολίτευσης οι μεγάλες παρεμβάσεις, 1974-92*, (Αθήνα: Ροές, 1993)

Κορνέτης, Κωστής, *Τα παιδιά της δικτατορίας: φοιτητική αντίσταση, πολιτισμικές πολιτικές και η μακρά δεκαετία του εξήντα στην Ελλάδα*, (Αθήνα: Πόλις, 2015)

Κόππα, Μαριλένα, *Η κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας: η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*, (Αθήνα: Πατάκης, 2017)

Κουρούνης, Χαράλαμπος, *Το σύνταγμα και η αριστερά: από τη «βοήθεια τομή» του 1963 στο Σύνταγμα του 1975*, (Αθήνα: Νήσος, 2018)

Λουκάκος, Πάνος, *Η Αθέατη όψη: τύπος και πολιτική στη μεταπολίτευση*, (Αθήνα: Εστία, 2013)

Μακίδης, Θεοφάνης, *Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις*, (Αθήνα: Γόρδιος, 2007)

Οικονόμου Ν. Γιώργος, *Πολυτεχνείο 1973: Η απαρχή του αυτονόμου κινήματος*, (Αθήνα: Νησίδες, 2013)

Μαλλίας, Π. Αλέξανδρος, *Ελλάδα και Βόρεια Μακεδονία: η αυτοψία της δύσκολης συμφωνίας των Πρεσπών*, (Αθήνα: Σιδέρης, 2018)

Μανίκας, Γιώργος, *Το χρονικό της μεταπολίτευσης 1974-2009: παρακμή και προσδοκίες*, (Αθήνα: Πύλη, 2010)

McNeill, H. William, *Η μεταμόρφωση της Ελλάδας*, (Αθήνα: Παπαδόπουλος, 2017)

Μελετόπουλος, Η. Μελέτης, *Η δικτατορία των συνταγματαρχών: κοινωνία, ιδεολογία, οικονομία*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2008)

Meignaud, Jean, *Οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα (δεύτερος τόμος): Βασιλική εκτροπή και στρατιωτική δικτατορία*, (Αθήνα: Σαββάλας, 2004)

Μπαλότη, Δ. Ξένη, *Κωσταντίνος Καραμανλής*, (Αθήνα: Σαββάλας, 2004)

Μπρατάκος, Άγγελος, *Η ιστορία της Νέας Δημοκρατίας*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2002)

Νικολακόπουλος Ηλίας, *Ηλίας Ηλίου: πολιτική βιογραφία*, (Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2017)

Ξηρός, Γ. Αθανάσιος, *Κηδεμονευόμενος και προκρουστέιος κοινοβουλευτισμός: από το σύνταγμα του 1952 στη δικτατορία των συνταγματαρχών*, (Αθήνα: Σαββάλας, 2009)

Παπαθανασόπουλος, Ν. Γιώργος, *Εμφύλιες μάχες ιδεών*, (Αθήνα: Επίκεντρο, 2018)

Παπαχελάς, Αλέξης, *Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας: ο αμερικανικός παράγων 1947-1967*, (Αθήνα: Εστία, 2017)

Ρήγος, Άλκης, Σεραφείμ Σεφεριάδης & Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Η «σύντομη» δεκαετία του '60*, (Αθήνα: Καστανιώτης, 2008)

Ριζάς, Σωτήρης, *Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η δικτατορία των συνταγματαρχών και το Κυπριακό ζήτημα, 1967-1974*, (Αθήνα: Πατάκης, 2004)

Ριζάς, Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία* (Αθήνα: Καστανιώτης, 2008)

Ριζάς, Σωτήρης, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: η Ελλάδα από τον εμφύλιο στη μεταπολίτευση*, (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2018)

Ροζάκης, Χρήστος, *Ελληνική εξωτερική πολιτική, 1974-1981*, Θεσσαλονίκη: Μαλλιάρης, 1986.

Σακελλαρόπουλος, Σπύρος, *Τα αίτια του Απριλιανού Πραξικοπήματος 1949-1967: το κοινωνικό πλαίσιο της πορείας προς τη δικτατορία*, (Αθήνα: Λιβάνης, 1998)

Σακελλαρόπουλος, Σπύρος, *Η Ελλάδα στη μεταπολίτευση: πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις 1974-1988*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2001)

Σβολόπουλος, Κωνσταντίνος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική: 1945-1981*, (Αθήνα: Εστία, 2008)

Σούρλας, Κ. Πάυλος (επιμ.), *Η δικτατορία των συνταγματαρχών και η αποκατάσταση της δημοκρατίας: πρακτικά συνεδρίου*, (Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2016)

Στράτος, Κωνσταντίνος, *Αντίθεση και διαφωνία: η στάση των εφημερίδων στη δικτατορία 1967-1974*, (Αθήνα: Καστανιώτης, 1995)

Συλλογικό, *Ελληνικός εθνικισμός Μακεδονικό ζήτημα: η ιδεολογική χρήση της ιστορίας*, (Αθήνα: Αντισχολείο, 2018)

Σύριγος, Μ. Άγγελος, *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, (Αθήνα: Πατάκης, 2015)

Σφέτας, Σπυρίδων, *Η τιτοϊκή Γιουγκοσλαβία και η δικτατορία των συνταγματαρχών (1967-1974): όψεις των ελληνογιουγκοσλαβικών σχέσεων κατά την επταετία*, (Αθήνα: Επίκεντρο, 2016)

Τζιοβάρας, Γρηγόρης, Χιώτης, Βασίλης, *Ο πολιτικός χάρτης της μεταπολίτευσης, 1974-2000*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2006)

Τσιριγώτης, Διονύσιος, *Νεότερη και σύγχρονη ελληνική ιστορία: διεθνείς σχέσεις και*

διπλωματία, (Αθήνα: Ποιότητα, 2013)

Woodhouse, M. Christopher, *Η άνοδος και η πτώση των συνταγματαρχών*, (Αθήνα: Λιναίος, 2017)

Φιλίας Βασίλης, *Τα αξέχαστα και τα λησμονημένα: πορεία προς τη δικτατορία (1963-1967), δικτατορία – αντίσταση (1967-1974), μεταπολίτευση (1974-1993)*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997)

Ψυχογιός, Κ. Δημήτρης, *Στιγμές της μεταπολίτευσης: 1974-1984*, (Αθήνα: Επίκεντρο, 2014)

Χατζηαναστασίου, Τάσος, *Κύπρος και μεταπολίτευση*, (Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2004)

Χατζηβασιλείου, Ευάνθης, *Ελληνικός φιλελευθερισμός: το ριζοσπαστικό ρεύμα, 1932-1979* (Αθήνα: Πατάκης, 2010)

Χατζηδάκης, Ν. Μάνος, *Πολυτεχνείο 1973 και «αντιστάσεις»: μύθοι και αλήθειες*, (Αθήνα: Πελασγός, 2016)

Χατζηδάκης, Ν. Μάνος, *Τα «όχι» του Γεωργίου Παπαδοπούλου: ξενοκίνητη δικτατορία ή εθνικό καθεστώς;* (Αθήνα: Πελασγός, 2018)

Χατζησωκράτης, Δημήτρης, *Πολυτεχνείο '73: Αναστοχασμός μιας πραγματικότητας*, (Αθήνα: Πόλις, 2004)

Χρηστίδης, Ευ. Χρήστος, *Ανένδοτος αγώνας: η ένωση κέντρου ενώπιον της ρήξης, 1961-1963*, (Αθήνα: Επίκεντρο, 2018)

Στααγγλικά

Ali, S. Mahmud, *US-China Cold War Collaboration, 1971-1989*, (London: Routledge, 2005)

Ambrose, Stephen E., *Nixon: The Triumph of a Politician, 1962-1972*, (New York: Simon and Schuster, 1989)

Barnouin, Barbara and Yu Changgen, *Zhou Enlai: A Political Life*, (Hong Kong: The Chinese University Press, 2006)

Brazinsky, Gregg A., *Winning the Third World: Sino-American Rivalry during the Cold War*, (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2017)

Chang, Gordon H., *Friends and Enemies: The United States, China, and the Soviet Union, 1948-1972*, (Stanford: Stanford University Press, 1990)

Chang, Tony H., ed., *China During the Cultural Revolution, 1966-1976: A Selected Bibliography of English Language Works*, (London: Greenwood Press, 1999)

Chen, Jian, *Mao's China and the Cold War*, (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2001)

Dittmer, Lowell, *Sino-Soviet Normalization and Its International Implications, 1945-1990*, (Seattle: University of Washington Press, 1992)

Dittmer, Lowell, *China's Asia: Triangular Dynamics since the Cold War*, (London: The Rowman and Littlefield Publishing Group, 2018)

Domes, Jurgen, *China after the Cultural Revolution: Politics between Two Party Congresses*, (Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1977)

Dong, Lisheng, Wang, Zhengxu, and Dekker, Henk, *China and the European Union*, (London: Routledge, 2013)

Elleman, Bruce A., Kotkin, Stephen, and Schofield, Clive, ed., *Beijing's Power and China's Borders: Twenty Neighbors in Asia*, (New York: M.E. Sharpe, 2013)

Featherstone, Kevin, and Papadimitriou, Dimitris, *The Limits of Europeanization: Reform Capacity and Policy Conflict in Greece*, (New York: Palgrave MacMillan, 2008)

Featherstone, Kevin, *Europe in Modern Greek History*, (London: Hurst, 2014)

Feng, Huiyun, *Chinese Strategic Culture and Foreign Policy Decision-making: Confucianism, Leadership and War*, (London: Routledge, 2007)

Friedman, Jeremy, *Shadow Cold War: The Sino-Soviet Competition for the Third World*, (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2015)

Gao, Wenqian, *Zhou Enlai: The Last Perfect Revolutionary: A Biography*, (New York: Public Affairs, 2007)

Griffith, William E., *Cold War and Coexistence: Russia, China, and the United States*, (London: Pearson Education, 1971)

Lampton, David M., *The Making of Chinese Foreign and Security Policy in the Era of Reform, 1978-2000*, (Stanford: Stanford University Press, 2001)

Legg, Keith R., and Roberts John Michael, *Modern Greece: A Civilization on the Periphery*, (Boulder: Westview Press, 1997)

Li, Xiaobing, and Li, Hongshan, ed., *China and the United States: A New Cold War History*, (Lanham: University Press of America, 1998)

Luthi, Lorenz M., *The Sino-Soviet Split: Cold War in the Communist World*, (Princeton: Princeton University Press, 2008)

Kassimeris, Christos, *Greece and the American Embrace: Greek Foreign Policy towards Turkey, the US and the Western Alliance*, (New York: Tauris Academic Studies, 2010)

Koliopoulos, J.S. & Thanos M. Veremis, *Greece: The Modern Sequel, From 1821 to the Present*, second edition, (London: Hurst & Co., 2007)

Lanteigne, Marc, *Chinese Foreign Policy: An Introduction*, (London: Routledge, 2009)

MacFarquhar, Roderick, & Fairbank, John K., *The Cambridge History of China: Volume 15, The People's Republic, Part 2: Revolutions within the Chinese Revolution*, (New York: Cambridge University Press, 1991)

MacFarquhar, Roderick, and Schoenhals, Michael, *Mao's Last Revolution*, (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2006)

MacMillan, Margaret, *Nixon and Mao: The Week that Changed the World*, (New York: Random House, 2007)

Mark Chi-kwan, *The Everyday Cold War: Britain and China, 1950-1972*, (New York: Bloomsbury Academic, 2017)

Meisner, Maurice, *The Deng Xiaoping Era: An Inquiry into the Fate of Chinese Socialism, 1978-1994*, (New York: Hill and Wang, 1996)

Michalski, Anna, and Pan, Zhongqi, *Unlikely Partners? China, the European Union and the Forging of a Strategic Partnership*, (2017: Palgrave MacMillan, 2017)

Peck, James, *Washington's China: The National Security World, the Cold War, and the Origins of Globalism*, (Boston: University of Massachusetts Press, 2006)

Phillipe, Le Corre, and Sepulchre, Alain, *China's Offensive in Europe*, (Washington: The Brookings Institution, 2016)

Roberts, Priscilla, ed., *Behind the Bamboo Curtain: China, Vietnam, and the World*

beyond Asia, (Stanford: Stanford University Press, 2006)

Robinson T.W. & David Shambaugh, (eds.), *Chinese Foreign Policy: Theory and Practice*, (Oxford: Clarendon Press, 1995)

Roessel, David, *In Byron's Shadow: Modern Greece in the English and American Imagination*, (Oxford: Oxford University Press, 2002)

Ross, Robert S., ed., *China, the United States, and the Soviet Union: Tripolarity and policy making in the Cold War*, (New York: M.E. Sharpe, 1993)

Silverman, Roger, *Defiance: Greece and Europe*, (Alresford: Zero Books, 2016)

Sutter, Robert G., *Chinese Foreign Relations: Power and Policy since the Cold War*, Third Edition, (Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, 2012)

Teiwes, Frederick C., and Sun Warren, *The End of the Maoist Era: Chinese Politics During the Twilight of the Cultural Revolution, 1972-1976*, (New York: M.E. Sharpe, 2007)

Wang, Jianwei, and Song, Weiqing, *China, the European Union, and the International Politics of Global Governance*, (New York: Palgrave MacMillan, 2016)

Vogt, Roland, ed., *Europe and China: Strategic Partners or Rivals?* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 2012)

Xia, Yafeng, *Negotiating with the Enemy: U.S.-China Talks during the Cold War, 1949-1972*, (Bloomington: Indiana University Press, 2006)

Yan, Jiaqi, and Gao, Gao, *Turbulent Decade: A History of the Cultural Revolution*, (Honolulu: University of Hawai'i, 1996)

Zhai, Qiang, *China and the Vietnam Wars* (Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press, 2000)

Zhang, Chunjie, *Composing Modernist Connections in China and Europe*, (Abingdon: Taylor and Francis Limited, 2018)

Zhang, Xiaoming, *Deng Xiaoping's Long War: the Military Conflict between China and Vietnam, 1979-1991*, (Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 2015)

Zhang, Yongjin and Austin, Greg, ed., *Power and Responsibility in Chinese Foreign Policy*, ebook, (Canberra: Anu E Press, 2013)

Στακινέζικα

陈长伟,《1964年中法建交和美台交涉》,载《百年潮》,2006年第12期,第47-52页。

胡绳主编,《中国共产党的七十年》,(北京:中共党史出版社,1991年)。

黄舍骄主编,《春华秋实四十年:中法建交回忆录》,(北京:世界知识出版社,2004年)。

黎家松主编,《中华人民共和国外交大事记》,(北京:世界知识出版社,2001年)。

牛大勇、沈志华,《冷战与中国的周边关系》,(北京:世界知识出版社,2004年)。

庞松,《简明中华人民共和国史》,(广州:广东教育出版社,2001年)。

裴坚章主编,《研究周恩来——外交思想与实践》,(北京:世界知识出版社,1989年)。

沙建孙、龚书铎,《走什么路——关于中国近现代历史上的若干重大是非问题》,(济南:山东人民出版社,1997年)。

沈志华主编,《中苏关系史纲》,(北京:新华出版社,2007年)。

陶文钊主编,《中美关系史》(修订本)第二卷 1949-1972,(上海:上海人民出版社,2016年)。

外交部档案馆编,《伟人的足迹:邓小平外交活动大事记》,(北京:世界知识出版社,1998年)。

外交部外交史编辑室编,《新中国外交风云》,(北京:世界知识出版社,1990年)。

王泰平主编,《中华人民共和国外交史》,(北京:世界知识出版社,1998年)。

席宣,金春明,《文化大革命简史》(增订新版),(北京:中共党史出版社,2005年)。

谢益显,《中国外交史:中华人民共和国时期,1949-1979》,(郑州:河南人民出版社,1988年)。

谢益显,《中国当代外交史》,(北京:中国青年出版社,2009年)。

徐晓亚,《百年中法关系》,(北京:世界知识出版社,2006年)。

杨奎松主编,《冷战时期的中国对外关系》,(北京:北京大学出版社,2006年)。

杨元华,《中法关系史》,(上海:上海人民出版社,2006年)。

姚白慧，《论美国与中法建交的关系》，载《世界历史》，2010年第3期，第63-77页。

章百家、牛军主编，《冷战与中国》，（北京：世界知识出版社，2002年）。

章百家，《改变自己，影响世界：20世纪中国外交基本线索刍议》，载《中国社会科学》，2002年第1期。

张秀阁，《巨大的转变：越南战争期间的中美关系》，（北京：中共中央党校出版社，2012年）。

郑惠、林蕴晖主编，《五十年国事纪要》，（长沙：湖南人民出版社，1999年）

Yue Wu

Greece and the People's Republic of China: from the Establishment of Diplomatic Relations to Karamanlis's Formal Visit in Beijing, 1972-1979

Summary

People's Republic China was founded in 1949, but Greece did not recognize it until 1972. During the two decades of 1950s and 1960s, the official Greek stand towards communist China was negative while occasionally hostile, while the Greek public opinion about China differed according to different political leanings. In 1966 the Cultural Revolution started in China and one year later the Greek government was overthrown by the military junta. The Sino-Hellenic diplomatic relations established during the period of the Cultural Revolution and Greek Junta -- two states diametrically opposed in ideology.

This postdoctoral research is supervised by Professor Evanthi Hatzivassiliou. It is the continuation of the writer's doctoral research with topic "Greece and China: Attitudes and Politics, 1946-1966", and forms part of the history of modern Sino-Hellenic relations. It mainly covers the 1970s in the time span and focuses the background of the

establishment of Sino-Hellenic diplomatic relation, the development of bilateral relations after the establishment, the formal visit of Greek Prime Minister Konstantinos Karamanlis in Beijing in 1979, and the public opinion in both countries about the Sino-Hellenic relations. This research is based on the following historical documents: The Diplomatic and Historical Archive of Ministry of Foreign Affairs of Greece, the Historical Archive of "Konstantinos G. Karamanlis" Foundation, and newspapers from both Greece and China (the *Kathimerini*, the *Vima*, the *Augi*, and the *People's Daily*). This research also conducted interviews with informed sources.

The Greek government and the newspapers were critical of the Cultural Revolution, while China's official position on the Greek Junta remains unclear due to the lack of historical materials. In the early 1970s, however, the relationship between China and the West was gradually thawed and some major European countries recognized China, and the Greek political circles became more open-minded about establishing diplomatic relations with China. These are the main driving facts of the establishment of Sino-Hellenic diplomatic relations.

China and Greece formally established diplomatic relations in June 1972. After that, bilateral relations were developing steadily in the fields of politics, trade and culture, especially after the Metapolitefsi in Greece in 1973 and then the end of the Cultural Revolution in China in 1976. The first Greek government delegation visited China in 1974, headed by the Junta's Deputy Prime Minister Nikolaos Makarezos with the main purpose to establish economic and trade exchanges with China, avoiding the sensitive political differences. The first Chinese government member to visit Greece was the Foreign Minister Huang Hua in 1978. Huang's visit extended the mutual trust between the two countries to the political field and was the prelude to the Karamanlis's visit in Beijing. After the establishment of diplomatic relations, the public opinion in both countries about the other part also turned to be more positive and more comprehensive in newspapers.

While the New Democracy Government in Greece adopted a more pragmatic and open foreign policy and the second-generation Chinese leaders after Mao further deepened relations with the Western countries, the first official visit of the Greek Prime Minister to China was carried out. In mid-November 1979 the Greek Prime Minister Konstantinos Karamanlis visited Beijing for five days and held talks with Deng Xiaoping and Hua Guofeng. The main purpose of this visit was to exchange opinions on international affairs with Chinese senior leaders, especially those that were closely related to Greek interests. The content of the conversation between the two parts mainly covered three aspects: the overall international situation, the European integration and the European Economic Community, and the regional security issues of both countries. The main difference between Deng Xiaoping and Karamanlis was that Deng believed that the Soviet Union might launch a world war while Karamanlis asserted that the main threat of the Soviet Union lied in its political penetration. Deng did not rule out the possibility of confronting the Soviet Union in the form of war and took the Sino-Vietnamese War as an example, while Karamanlis considered the equivalence of the armaments and the measures against the political penetration were the foundation of peace in the bipolar world. Both leaders reached a common opinion that international cooperation was the best way to face the Soviet threats.

Deng appreciated the process of European integration and Greece's accession to the European Economic Community, and Karamanlis also believed that China's development was of great significance for maintaining the balance of the world order. This was the basis for the two sides to achieve political mutual trust. As for the respective regional affairs, Deng introduced the activities of the Soviet Union in Southeast Asia, and Karamanlis mainly talked about the Balkan issue and the relationship between Greece and Turkey. Deng appreciated the Greek government's Balkan policy but remained neutral to the Greek-Turkish dispute. The high-level talks generally deepened the mutual trust despite of the different ideological stands and political systems in both countries.

The Greek newspapers highly praised Karamanlis' visit to China and considered it to have the following meanings: first, it made the Greek government more aware of the international situation and was conducive to the formulation of future foreign policy; second, it made Greece's views on international issues known not only by the Chinese government but also by the international public opinion; third, it was the demonstration of Greek multilateral diplomacy and national independence; and last but not least, it improved the status of Greece in the international community. In China, the *People's Daily* also called this visit "an important chapter in Sino-Hellenic relations".

To conclude, in the 1970s there were three major events in the history of Sino-Greek relations: first, China and Greece established diplomatic relations; second, bilateral exchanges began in various fields such as politics, economy and culture; third, the Greek Prime Minister Konstantinos Karamanlis visited Beijing in 1979. These positive changes were driven by three factors: the changes in the domestic situation of the two countries, the changes in the overall international situation, and the efforts of the people of insight from both sides to promote the normalization of bilateral relations. The difference between ideologies and political systems was no longer an obstacle to the bilateral trade, but still hindered political dialogues until the domestic situation on both sides had changed in the mid-1970s. The political mutual trust between the two countries was reflected and deepened in Karamanlis' visit to China in 1979. Sino-Hellenic cooperation will bring mutual benefits to both parties – after 30 years of political hostility and disruption of exchanges, the governments and the public opinion of both countries finally realized it.